

החיישנים הם כלי העבודה המודרניים (תגובה)

לאחר בקשת המחילה, אגיב ב'קצירת האומר' על דבריו המחודשים ביותר של מורנו הג"ר נחום אליעזר רבינוביץ שליט"א, (להלן: הרנ"ר), ובכלל דבריי תגובה עקרונית גם לדברי תלמידו המובהק, הרב ד"ר דרור פיקסלר, המתפרסמים אף הם בגיליון זה, באותה סוגיה.

א. אתחיל מהסוף; לפי 'חזונו' של הרנ"ר אוכל להתקין חיישנים בבית ובבניין שאף בשבת יפעילו מזגן בבואי וינתקו אותו בצאתי; המעלית תגיח לקראתי כל אימת שאתייבב בלובי הבית מול קרן פוטו אלקטריט; הרדיו יופעל 'מאליו', ויכוון לתחנה החביבה עלי, כאשר חיישן תרמי יגלה שהתקרבותי לטווח השמיעה וינתק כשאתרחק; עינית מצלמה בדלת תזהה את התייבבותי בקרבתה והמנעול החשמלי ייפתח לקראתי בשמחה (ואף ישמיע מוסיקת צהלה). תוכלו לשזור חוליות נוספות בשרשרת חיישנים זו, הנמצאת בהישג יד וכיס. המשותף לכל אלו הם החיישנים אשר הפעולות מתבצעות באמצעותם, 'ללא מגע יד אדם', אך האדם מודע להם והם נוצרו לשם פעולות אלו.

ב. למען האמת, למה להסתפק רק בהפעלת מכשור חשמלי, אשר לדעות רבות אין בהפעלתו איסור דאורייתא גם אם הופעלו במישרין בפעולת יד (מזגן, מעלית, רדיו ומנעול דלת)? אפשר להמשיך את חזון האוטומציה בעזרת חיישני שבת אשר גם יחרשו ויזרעו וידושו ויאפו ויבעירו אש. מלאכות אלו ייעשו 'בדרך הילוכו של אדם', והרי הרנ"ר נוטה להתיר חיישנים גם אם האדם מכוון לתוצאה, כמו למשל הדלקת אור בכניסת בית על ידי חיישן (כפי שהביא תלמידו הרב דרור פיקסלר, בשם בעל 'שבט הלוי', כביכול, וראו להלן אות ו). וז"ל:

אין לאדם כל מגע שהוא עם המערכת החשמלית עצמה, ואף אינו עושה כל פעולה ייחודית להפעלת המערכת, וזו פועלת באופן עצמאי לגמרי – איך יעלה על הדעת לאסור. וכל שכן במקום שלא נעשית מלאכה מל"ט מלאכות שבת? ואפילו אם נוח לו בתוצאה ונהנה ממנה.

ג. ומכאן לטיעוני העיקרי: העולם כולו זרוע חיישנים, והם כיום 'כלי העבודה' אשר באמצעותם האדם פועל ומפעיל, בתכנון ובמודע. החיישנים מחליפים לחצנים ומתגים חשמליים בכל פינה ופינה. השימוש שעושה הרנ"ר במילה 'אוטומציה' מטעה; שעון שבת המכוון מבעוד יום לפעול בשבת בשעה ייעודה – זו אוטומציה, ולא גזרו על שביית כלים. כיוצא בזה תוכנת 'בית חכם', שאינה תלויה בחיישנים שאדם מעורב בהם (כגון תא-פוטו המבחין בין יום ולילה) אלא בזמנים קבועים – זוהי אוטומציה. ברם, כאשר הפעולה נובעת מהתקרבות האדם לטווח חישה – זו אינה אוטומציה, אלא שכלול ועידון דרכי הפעילות האנושית.

ד. ידועים דברי ה'חזון איש', המוסכמים לכולי עלמא, שחרישה וזריעה בשבת ובשביעית באמצעות טרקטור, כמוה כפעולת אדם ישירה ואסורים מדאורייתא, משום שזו דרך חרישה וזריעה בימינו, למרות שהחרישה והזריעה מתבצעות בתמסורות ושרשרת פעולות. לפיכך, התקרבות בשבת למקום שבו הגעת האדם מזוהה באמצעות חיישן זו פעולה ממשית ורצונית. אין זו פאסיביות אלא אקטיביות, ואם האדם מודע ומעוניין בתוצאה – כמוה כהפעלה בידיים. הגה בעצמך, כיוצא בו לעניין נזיקין: אדם המזיק על ידי חיישן החש בהליכתו (של מתכנן הנזק) ומפעיל פצצה, אש או סילון מים בחצר השכן – חייב סקילה או תשלומין כמזיק בידיים. מעשה כזה נחשב בידיים ואפילו אינו 'גרמא'. ודוק, גם הרנ"ר אינו מייחס לחיישן מעמד של 'גרמא', שהרי הכל מתחיל מיידית תוך כדי 'גילוי' החיישן את האדם למרות שהתוצאה מתרחשת בשרשרת פעולות האחוזות זו בזו כגלגלי שיניים. וראו על כך בהערותיי למאמרו של הרב אלישיב קנוהל 'הפעלת חיישנים חשמליים בשבת', בתחומין כג.

ה. הוי אומר, מכיון שמוסכם על הפוסקים (כולל הרנ"ר) שיש איסור להפעיל בידיים ובמתג את מכשירי החשמל הנזכרים באות א דלעיל, אזי הפעלתם באמצעות חיישנים שוות ערך להפעלתם בידיים. ובעצם כאן אולי טמון לב העניין: הרנ"ר הוא (כמעט) יחידאה בכך שאינו משייך את ההפעלות החשמליות בידיים למלאכות שבת, דאורייתא או דרבנן, אלא ל'עובדין דחול' בלבד. בעולם הפסיקה מקובל שיש בכל הפעלה חשמלית ישירה (שאינן בה הבערת חוט לוחט) איסור תורה או דרבנן של בונה, מכה בפטיש או מוליד,

ולפיכך אין הבדל האם ממש בידיים או ע"י חיישן. מכל מקום, לענ"ד גם אם הפעלת מאוורר אסורה רק כ'עובדין דחול', אין הבדל אם ההפעלה היא בלחיצת כפתור או בהתקרבות לטווח הגילוי של החיישן, כאשר ניחא לי בכך.

ו. אכן, אם האדם איננו מעוניין בתוצאה ('לא ניחא ליה' ואולי גם 'לא איכפת ליה'), ועלינו לדון בתוצאה רק מצד 'פסיק רישא' – כאן יש אולי מקום לומר שהליכה לפי תומו, מבלי כוונת מכוון להפעלת החיישן – מותרת. זה פשר היתרו המחודש של הרב שמואל וואזנר (שהוזכר לעיל אות ב) שהודפס בספרו 'שבט הלוי' והועתק לתחומין כג. הגר"ש וואזנר התיר לעבור ברחוב, לצד חיישן שיפעיל פנס (דאורייתא!) בפתח בית כלשהו, דפסיק רישא כזה הותר, כעין 'מתעסק'. כל הרוצה ללמוד מדבריו היתר גם כאשר ניחא ליה, תולה בו בוקי-סריקי. הרב דרור פיקסלר בעצמו ציין שהרב וואזנר עצמו, במהדורה מאוחרת, כתב להדיא לאסור כשניחא ליה. גם ידידי הרב זאב וייטמן העיד בשם חבר בי"ד של הרב וואזנר שהרב פסק לשואל שעליו לעבור דירה אם פנס עם חיישן מותקן בפתח ביתו, דניחא ליה.

ז. סוף דבר, דומה כי הרנ"ר יחידאה הוא בהיתר החיישנים, ולית מאן דסבירא ליה כוותיה מקרב פוסקים מובהקים, ומן הטעמים שכתבתי. ואחתום שוב בבקשת מחילה, תורה היא ולימוד היא צריכה.